

TURINYS

KETVIRTA DALIS. ŽIEMOS KAMPANIJĄ

1. Sibiriečiai ateina / 10
2. Į pietus nuo Ilmenio ežero / 84
3. Modelis perima vadovavimą / 128
4. Mūšis Valdajaus aukštumoje / 173
5. Generolas Vlasovas / 208

PENKTA DALIS. ARKTIES VANDENYNŲ UOSTAI

1. Operacija „Platininė lapė“ / 216
2. Mūšis poliarinės nakties tamsoje / 240

ŠEŠTA DALIS. KAVKAZAS IR NAFTOS TELKINIAI

1. Preliudija į Stalingradą / 264
2. Sevastopolis / 310
3. Priešui išduotas planas / 332
4. Nauja sovietų taktika / 350
5. Kovos veiksmai aukštikalnėse / 377
6. Tarp Novorosijsko ir Kluchorio perėjos / 404
7. Tolimoji žvalgyba iki Astrachanės / 416
8. Vokiečių puolimas atsimuša į Tereką / 432

SEPTINTA DALIS. STALINGRADAS

1. Tarp Dono ir Volgos / 442
2. Mūšiai miesto prieigose / 462
3. Prasiveržimas į miestą / 478
4. Paskutinė fronto linija palei uolą / 494
5. Katastrofa prie Dono / 507
6. 6-oji armija apsuptyje / 528
7. Hothas pradeda deblokavimo operaciją / 558

– Šunys! – suriko politvadovas Karasiovas. – Šunys!

Jo apsiausto skvernai plaukštėsi vėjyje. Politvadovas pribėgo prie Dovatoro ir pakėlė nuo ledo. O tada vėl aplink jį pradėjo šokčioti sniego fontanai, kulkos smigo į politvadovą. Nukautas jis sukniubo ant ledo.

Pagaliau leitenantui Kulikovui ir jaunesniajam leitenantui Sokyrovui pavyko prišliaužti prie generolo. Smarkiai apšaudomi iš kulkosvaidžio, jie nuvilko generolą ledu už trobos.

Generolo eržilas Kazbekas ėmė blaškytis ir stotis piestu, kai buvo parneštas jo šeimininko kūnas. Tuo tarpu kulkosvaidžiai Polaškino kaime toliau be perstojo kaleno. Pėstininkai iš Svidnicos stengėsi atremti Šamjakino kavalerijos pulko, troškusio atkeršyti iš Dovatorą, atakas.

Kai armija pralaimi vieną mūšį po kito, neišvengiamai pradeda ieškoti atpirkimo ožio. Tą dieną, kai generolas Dovatoras paguldė galvą ant Ruzos ledo, per vokiečių generolų korpuso gretas praūžė pirmoji politinė audra. Adolfas Hitleris nušalino nuo pareigų feldmaršalą von Brauchitschą, vyriausiąjį sausumos kariuomenės vadą, ir pats perėmė vadovavimą visoms sausumos pajėgoms. Feldmaršalui von Bockui, iš visų pusių prieš spaudžiamos armijų grupės

Vyriausiasis 4-osios armijos vadas generolas feldmaršalas G. von Klugė 1941 m. gruodžio 19 d. paskirtas naujuoju armijų grupės „Centras“ vadu.

„Centras“ vyriausiajam vadui, buvo suteiktos „nedarbingumo atostogos“. Į jo vietą buvo paskirtas feldmaršalas von Klugė. Iš Klugės 4-osios armijos vyriausiojo vado pareigas perėmė generolas Heinrichis.

1941 m. gruodžio 20 d. labai susirūpinęs Guderianas išskrido į Rytų Prūsiją, kad susitiktų su Hitleriu jo vadavietėje. Generolas norėjo įkalbėti fiurerį atitraukti vokiečių fronto liniją į palankesnes pozicijas – kiek įmanoma toliau nuo dabartinės linijos.

Penkias valandas trukęs pokalbis buvo istoriškai svarbus. Fiureris atrodė suirzęs, kankinamas nerimo, bet fanatiškai užsidedęs kautis; bejėgė ir vergiškai nuolanki aukščiausioji vadovybė priminė uniformotus dvariškius; Guderianas tarp jų buvo vienintelis žmogus, nepabūgęs ginčytis su Hitleriu, karštai įrodinėti savo tiesos, teisingai ir atvirai nušviesti padėties fronto.

Vos paminėjus žodį „atsitraukimas“, Hitleris pratrūko. Atrodė, jog šį žodį jis tapatino su angies įkandimu. Fiurerio vaizduotėje iškilo katastrofos, ištikusios 1812 m. Napoleoną, šmėkla. Apie jokią atsitraukimą negalėjo būti nė kalbos!

Hitleris aistringai mėgino įtikinti Guderianą:

– Jei tik leisiu jiems atsitraukti, jų niekas nesulaikys. Kareiviai tiesiog spruks šalin. O spaudžiantis šaltis, gilus sniegas ir apledėję keliai reiškia štai ką: visų pirma jie mes sunkiąją ginkluotę, po to lengvąją, vėliau šautuvus ir galų gale viską praras. Ne. Būtina laikytis gynybinėse pozicijose. Transporto mazgus ir tiekimo centrus reikia ginti kaip tvirtoves. Kareiviai turi dantimis įsikabinti į žemę, į ją įsikasti ir neužleisti jos nė centimetro!

Guderianas paprieštaravo:

– Mano fiureri, dabar žemė Rusijoje įšalusi iki beveik pusantro metro gylio. Niekam nepavyktų į ją įsikasti.

– Tada šaudykite minosvaidžiais į žemę ir kareiviai tegul slepiasi sviedinių išraustose duobėse, – nenusileido Hitleris. – Taip darėme Flandrijoje per pirmąjį karą.

Guderianas dar kartą pamėgino priremti Hitlerį faktais.

– Flandrijoje žemė buvo minkšta. O Rusijoje, sproguos sviediniui, žemėje lieka vos dešimties centimetrų gylio duobelė, ne ką didesnė už prausyklės dubenį – žemė ten tvirtesnė už geležį. Be to, divizijos

1941 m. gruodžio 20 d. Hitlerio būstinėje Rytų Prūsijoje. H. Guderianas bando įtikinti Hitlerį, kad būtina atsitraukti į saugesnį fronto ruožą.

neturi nei tiek pabūklų, nei, kas dar svarbiau, tiek sviedinių, kad galėtų taip eksperimentuoti. Aš pats savo žinioje turiu tik po keturias sunkiąsias haubicas kiekvienai divizijai, ir kiekvienai jų tenka vos po penkiasdešimt sviedinių. Ir visa tai trisdešimt kilometrų ilgio fronto ruože.

Hitleriui nespėjus jo pertraukti, Guderianas tęsė:

– Pozicinis karas tokioje jam nepalankioje vietovėje virs sekinančiu karu, kaip kad įvyko per Pirmąjį pasaulinį karą. Mes prarasime kariuomenės žiedą ir geriausius puskarininkius. Mes patirsime milžiniškų nuostolių ir neįgysime jokio pranašumo. Ir šių nuostolių mums niekaip nepavyks kompensuoti.

Fiurerio bunkeryje „Vilko irštvoje“ įsiviešpatavo mirtina tylą. Tylėjo ir Hitleris. Tada jis priėjo prie Guderiano ir iš susijaudinimo virpančiu balsu pasakė:

– Manote, kad Fydricho Didžiojo grenadieriams patiko mirti? Ir visgi karalius elgėsi teisingai, reikalaudamas iš jų pasiaukojimo. Aš irgi jaučiuosi teisus, reikalaudamas, kad kiekvienas vokiečių kareivis drąsiai paaukotų savo gyvybę.

Guderianas iš karto suprato, kad, pateikdamas šį pompastišką pavyzdį, Hitleris tiesiog norėjo išsisukti nuo tolesnio klausimo aptarimo. Tai, apie ką kalbėjo Guderianas, buvo ne šiaip sau auka dėl kilnaus tikslo, o visiškai beprasmiška auka. Todėl jis ramiai tarė:

– Mūsų kareiviai įrodė, jog yra pasiruošę paaukoti savo gyvybę. Tačiau tokių aukų reikalauti galima tik tada, kai jas pateisina galutinis tikslas. O aš, mano fiureri, tokio pateisinimo nematau!

Iš išgąstingos susirinkusiųjų veidų išraiškos buvo aišku, kad jie tikisi Hitlerio įniršio protrūkio. Tačiau Hitleris nepratrūko. Jis tarė gana ramiu balsu:

– Žinau, kiek daug jūs padarėte, žinau, kaip negailėdami savęs vedėte kareivius į mūšį. Tačiau kaip tik dėl šios priežasties jums iškyla pernelyg siauro vertinimo pavojus. Jums pakerpa sparnus perdėtas gailėstis, kurį jaučiate savo kareiviams. Turite atsiriboti nuo šio gailėsčio, kad aiškiau įvertintumėte padėtį. Jokia auka nebus per didelė, jeigu tik ji padės išlaikyti frontą. Nes jei fronto neišlaikysime, armijų grupė „Centras“ bus prarasta.

Ginčas truko keletą valandų. Kai vėlai naktį Guderianas susiruošė palikti fiurerio bunkerio operatyvinių pasitarimų kambarį, jis dar spėjo nugirsti, kaip Hitleris pasakė Keiteliui:

– Štai išeina žmogus, kurio nesugebėjau įtikinti.

Labai teisingas pastebėjimas. Hitleris nesugebėjo įtikinti žmogaus, nukaldinusio Vermachto tankų pajėgas. Guderianas į Hitlerio operatyvinį principą išlaikyti turimas pozicijas bet kokia kaina ir, kas svarbiausia, pačiomis nepalankiausiomis sąlygomis, žūrėjo kaip į šiurkštų Prūsijos generalinio štabo išpuoselėtų tradicijų ir laiko išbandytų strateginių principų pažeidimą. Kai padėtis tampa beviltiška, būtina atsitraukti, kad būtų išvengta beprasmių aukų ir įgyta manevro laisvė tolesnėms operacijoms. Negalima stengtis išlaikyti pozicijų vien tam, kad jose žūtum.

Tuo pat metu negalime visiškai ignoruoti ir prielaidos, kad dėl milžiniškos Rusijos teritorijos ir itin šalto klimato, taip pat dėl vis

Vokiečių kariai šildosi prie ugnies. 1941 m. gruodis.

stiprėjančio pergalės skonį pajutusių fanatiškų Raudonosios armijos karių spaudimo sumaitotos vokiečių armijos traukimas būtų virtęs bėgimu.

O kas būtų nutikę, jeigu vokiečių pajėgos būtų puolusios bėgti? Kai armija traukiasi, jos gretose lengvai išsiplieskia panika, o tada, užuot tvarkingai atsitraukę į numatytas pozicijas, kareiviai, apimti siaubo, puola bėgti, kur akys neša. Sustabdyti į paniką puolusių dalinių bėgimą yra be galo sunku.

Kaip tik tai ir paskatino Hitlerį tvirtai atmesti visus Guderiano argumentus. Jis netgi atšaukė sovietų puolimo pradžioje duotą leidimą trumpinti fronto ruožus ir atsitraukti prie ariergardo pozicijų, vietoj to jis paskelbė įsakymą laikytis bet kokia kaina – įsakymą, dėl kurio taip karštai iki šiol tebesiginčija karo istorikai:

„Vadai ir karininkai, patys kovodami mūšiuose, turi priversti kareivius fanatiškai ginti užimamas pozicijas, nepriklausomai nuo to,

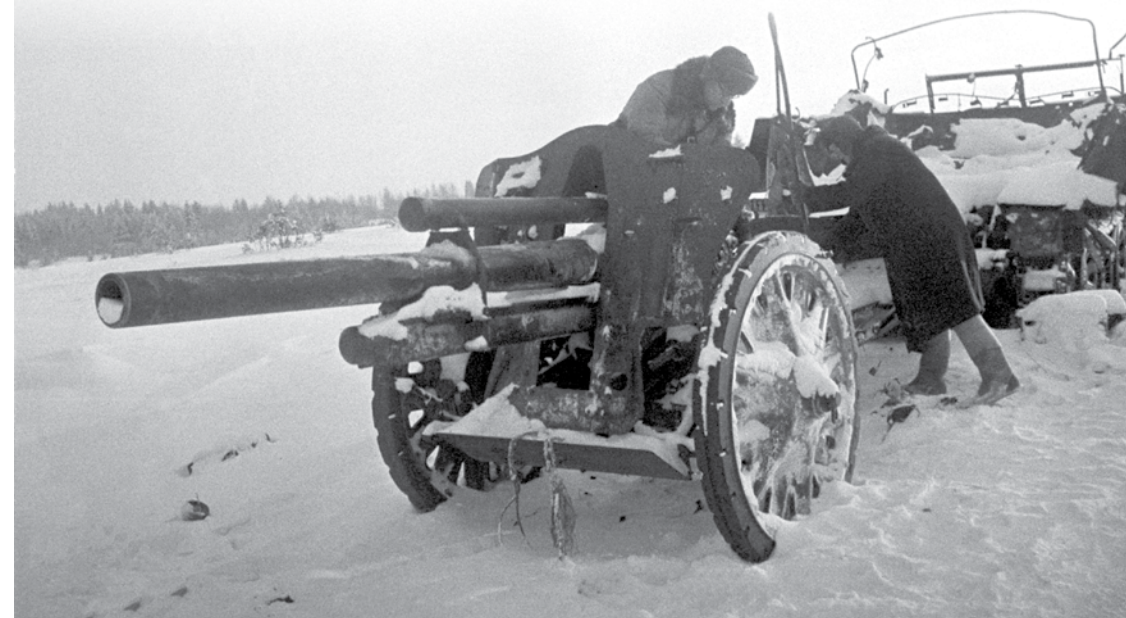
1. Sibiriečiai ateina

ar priešui pavyksta prasiveržti sparnuose ar užnugaryje. Tik tada, kai į iš anksto paruoštas sutrumpintas užnugario pozicijas sutraukiamos pakankamos rezervinės pajėgos, galima svarstyti apie atsitraukimą į šias pozicijas.“

Specialistai ir šiandien neturi vienos nuomonės apie šį įsakymą. Vieni jų teigia, kad jį sugalvojo beprotis ir per jį Rytuose be reikalo buvo paaukotas Vokietijos ginkluotųjų pajėgų pagrindas. Anot šio požiūrio šalininkų, daliniai buvo visiškai pajėgūs tvarkingai atsitraukti. Vokiečių atsitraukimas į palankias gynybines pozicijas – pavyzdžiui, palei aukštumas prie Smolensko – būtų privertęs sovietų aukščiausiąją karinę vadovybę imtis nuostolingų atakų, kurios būtų gerokai išrečiusios sovietų, o ne vokiečių divizijų gretas.

Be jokios abejonės, šis argumentas yra gana teisingas, kai kalbama apie padėtį tam tikruose konkrečiuose fronto ruožuose. Tačiau daugelis vyresniųjų vadų, vyriausiojo štabo karininkų ir vyriausiųjų sausumos kariuomenės vadų laikėsi požiūrio, kad bendras atsitraukimas spaudžiant Sibiro smogiamosioms divizijoms, kurios gerokai pranoko vokiečius gebėjimu kautis žiemos sąlygomis, daugeliu atvejų būtų sukėlus chaosą, o kartu ir visišką gynybos žlugimą visame fronte. Būtų susidariusios spragos, kurių užlopyti nebūtų galėjęs joks vadas. Pro

Pamaskvio partizanai apžiūri užgrobtą vokiečių 105 mm haubicą leFH 18, už jos matomas sudaužytas vilkikas Sd.Kfz. 9. 1941 m. gruodis.

išlaikas gynybos linijoje būtų plūstelėjusios sovietų armijos ir puolusios persekioti atsitraukiančias vokiečių kolonas. Ir tada už Smolensko sovietai būtų suėmę į reples visą armijų grupę „Centras“.

Galbūt pastarosios teorijos šalininkai kiek pervertina sovietų kariuomenės galimybes ir jų generolų gebėjimus. Tačiau negalima paneigti to, kad, vertinant tuometę padėtį vien kariniu požiūriu, paprastas ir drakoniškas Hitlerio įsakymas laikytis bet kokia kaina galbūt suteikė vienintelę realią progą išvengti siaubingos katastrofos. Tolesni įvykiai visiškai pateisina Hitlerį. Kronikininkas, kuriam rūpi vien karo istorija, turėtų pripažinti šį faktą. Neverta nė minėti, kad, vertinant politiniu, moraliniu ir filosofiniu požiūriais, reikalai atrodo visai kitaip. Dvasinius konfliktus, kuriuos vadams mūšio lauke sukėlė fiurerio įsakymas laikytis bet kokia kaina, tragedijas, prie kurių šis įsakymas privedė, taip pat beprecedentį didvyriškumą ir pasiaukojimą,

Raudonosios armijos kareivis bėga pro lentelę su vokišku užrašu: „Kalinin. 14.X.41“ Tai – Kalinino (dab. Tverė) okupacijos pradžios data. Į dešinę nuo stulpo – žuvusio vokiečių kario kapas. 1941 m. gruodis.

kurį pademonstravo tie, kurie mėgino jį įvykdyti, puikiai atspindi 9-osios ir 16-osios armijų pavyzdžiai. Pirmoji veikė armijų grupės „Centras“ šiauriniame sparne, Kalinino–Rževo rajone, o antroji, priklausiusi armijų grupei „Šiaurė“, laikė gynybines pozicijas jos kaimynystėje tarp Seligero ir Ilmenio ežerų.

Generolo pulkininko Strausso vadovaujama 9-oji armija laikė gynybos liniją tarp Maskvos jūros ir Seligero ežero trijų armijos korpusų pajėgomis nuo spalio pabaigos. Ši linija tęsėsi nuo Kalinino iki Volgo ežero – Volgos upės ištakų – kaip didelė užtvartų zona prie Volgos vingio, palei kurio pietinę atkarpą buvo įsikūręs Rževo miestas.

Nuo 1941 m. gruodžio vidurio 9-oji armija pamažėle traukėsi nuo Kalinino į pietvakarius.

Pirmosios sovietų 31-osios ir 29-osios armijų atakos buvo nukreiptos prieš generolo Wägerio XXVII korpusą, išsidėsčiusį į pietvakarius nuo Kalinino. Oro temperatūra nukrito iki -20°C . Gilūs ir minkšti sniego patalai buvo užkloję išalusią žemę. Artilerinis rengimas buvo gana santūrus. Sovietų pėstininkus, puolusius per Volgos ledą, rėmė tik keli tankai. Dešiniajame korpuso sparne, generolo leitenanto Witthöfto vadovaujamos Vestfalijos 86-osios pėstininkų divizijos ruože ant Volgos vandens talpyklos, sovietų pėstininkų ataką sustabdė smarki vokiečių kulkosvaidžių ugnis.

Tačiau gretimame ruože iš kairės, kur gynėsi Pomeranijos 162-oji pėstininkų divizija, rusai pramušė spragą, padedami kelių tankų T-34, ją praplatino ir smogė per ją Sibiro slidininkų batalionų pajėgomis. Nepaisydamas šios grėsmės, generolo Försterio vadovaujamas VI korpusas, užėmęs pozicijas XXVII korpusui iš kairės, laikė savo sektorių, atremdamas įnirtingas priešo atakas. 26-osios pėstininkų divizijos veikimo ruože, turintis didelę kovos patirtį 39-asis pėstininkų pulkas, vadovaujamas pulkininko Wiesės, susitraukė iki dviejų batalionų – 3-įjį batalioną teko išformuoti ir jo kareiviais papildyti smarkiai nukraujavusias pirmųjų dviejų batalionų kuopas – o panašiu būdu išsekintai Vestfalijos 6-ajai pėstininkų divizijai teko ginti 25 kilometrų ilgio fronto ruožą. Rusams vis tiek nepavyko prasiveržti.

Kita vertus, 110-osios pėstininkų divizijos ginamame ruože, kairiajame XXVII armijos korpuso sparne, sovietams pavyko prasiveržti prie pietinio Volgos kranto. Iš ten rusai kėlė pavojų vieninteliam

6-osios tankų divizijos 6-asis motociklininkų batalionas žygyje. Artėjant rusiškai žiemai, Kalinine kariai rado sandėlį su didelėmis dilgėlių atsargomis, iš kurių buvo pagaminti šilumų saugantys nertiniai po apsiaustais.

VI korpuso tiekimo keliui, vedusiam iš Staricos į Kalinina. Tuo pat metu priešas pradėjo Kalinino apeinamąjį manevrą iš sparno.

Korpuso 6-osios pėstininkų divizijos rezerve buvusio Vestfalijos 18-ojo pėstininkų pulko 3-iasis batalionas gavo įsakymą išmušti rusus, kurie 200 žmonių pajėgomis prasiveržė per Volgą, iš jų užimamų pozicijų. Vestfaliečiai pasiruošė mūšiui. Termometro stulpelis rodė -40 °C. Atakuojantieji turėjo bristi per gilų sniegą. Jie puolė į ataką tris kartus.

Tačiau rusai laikė pozicijas kitame upės krante pulko pajėgomis. Išmušti juos iš ten faktiškai buvo neįmanoma. Tiesa, batalionui pavyko paimiti į nelaisvę per 100 priešo kareivių, tačiau ir jo gretos gerokai prarėtėjo: 22 žmonės buvo nukauti, 45 – sužeisti ir dar 55 vyrai negalėjo kovoti dėl stiprių nušalimų.

Vis dėlto vestfaliečiams pavyko sustabdyti tolesnį sovietų pajėgų puolimą. Svarbus tiekimo kelias buvo išvalytas nuo priešo ir pridengtas, taip pat buvo užkirstas kelias apsupti Kalinina. Dėl šių veiksmų Korpusas laimėjo laiko, kad išvestų dalinius, kovojusius Kalinine. 1941 m. gruodžio 15 d. vokiečių pajėgos paliko miestą. Gruodžio 16 d. į Kalinina įžengė sovietų daliniai, vadovaujami generolų Ševcovo ir Juškievičiaus.

Tai, kad sovietams pavyko pralaužti frontą prie Volgos ir užimti Kalinina, sudavė vokiečiams skaudų smūgį. Jiems teko atitraukti 9-osios armijos rytinį sparną. Taip sovietų aukščiausioji karinė vadovybė įgijo progą smogti stiprų smūgį į vokiečių armijos sparną.

Generolas pulkininkas Straussas suprato, kad padėtis tapo itin grėsminga. Jis ketino, kaip ir Guderianas pietuose po Žukovo prasi-veržimo Stalinogorsko kryptimi, atsitraukti nuo fronto smaigalio ir pasukti korpusą prie žymiai trumpesnio ruožo, kurio atraminis taškas buvo Seligero ežeras. Ruožas, kurį jis ketino ginti, sudarė plokščią lanką nuo Volgo ežero iki Graco prie automagistralės, vedusios į Maskvą. Šio lanko centru ir šerdimi turėjo tapti Rževas. Šioms žiemos pozicijoms buvo suteiktas kodinis pavadinimas „Kenigsbergas“.

Sovietų kareiviai įžengia į Kalinina.

6-osios tankų divizijos karių kapai Kalinine. Už jų – buvę caro rūmai.

Kariuomenės išvedimas iš kovos veiksmų zonos buvo vykdomas trumpais ir greitais manevrais per virtinę patikimai ginamų tarpinių pozicijų, kurių kiekvienai buvo suteiktas kodinis miesto pavadinimas – „Augsburgas“, „Brėmenas“, „Koburgas“, „Dresdenas“, „Esenas“, „Frankfurtas“, „Gysenas“, „Hanau“, „Ilmenau“ ir „Kėnigsbergas“. Tačiau grafiko pavyko laikytis tik iki sustojimo „Gysenas“. Ten „traukinys“ sustojo.

Narsiai kovojusių ariergardo dalinių dėka divizijoms pavyko pasiekti „Gyseną“ beveik nepatyrus nuostolių. Nepaisant gilaus sniego, jos netgi sugebėjo išsaugoti didumą sunkiosios ginkluotės. Išsisavęs dvi savaites jų daliniai sėkmingai atrėmė smarkiai puolantį priešą ir sugebėjo išlaikyti fronto linijos vientisumą.

> Atsitraukimas. Vermachto ariergardas pristabdė sovietų puolimą ir pridengė vokiečių atsitraukimą. Degantys namai ir sugedę sunkvežimiai užgriozdino kelius, kuriais daliniai traukėsi į vakarus Tulos–Oriolo rajone (viršuje ir viduryje). Keliai tapo čiuožyklomis. Vietoj smėlio buvo barstomas šienas, bet jį išnešiodavo vėjas (apačioje).

Trumpas atokvėpis.

Prie laužo buvo galima nors trumpam sušilti.

19-osios motorizuotosios divizijos 3-iojo artilerijos pulko kariai į pietus nuo Naro Fominsko. Viduryje – leitenantas Porzigas.

Prie 105 mm haubicos sukūrę laužą, artileristai bando sušildyti sugrubusius pirštus.

Kareiviai atliko nežmoniškų pastangų pareikalavusius žygdarbius. Techniką dažnai pavykdavo užvesti tik po dvylikos ar net penkiolikos valandų ypač sunkaus darbo. Po kovos mašinų ir sunkvežimių variklių skyriais būdavo sukuriami nedideli laužai, kad atšiltų pavarų dėžės ir transmisijų mazgai. Tačiau net ir po to kareiviams, sutelkus paskutines jėgas, tekdavo techniką išjudinti rankomis.

Priedangos linijos, kurias suorganizavo koviniai daliniai fronte, pasiaukojamai stabdė sovietų puolimą, kol kiti vokiečių daliniai traukėsi. Pagrindinis vaidmuo šiame etape teko pavieniams kariams. Gulėdami giliuose pusnynuose už kulkosvaidžių jie narsiai atrėmė įnirtingas sovietų atakas. Jų pirštinės buvo per plonos, kad apsaugotų pirštus nuo nušalimų, todėl kareiviai rankas apsvyniodavo skudurais. Žinoma, taip apmuturiuotomis rankomis būdavo sunku greitai nuspausti kulkosvaidžio ar automato gaiduko svirtelę. Tada vokiečiai įsigudrino naudoti vyteles, skiedras ir pagaliukus, kuriuos suimdavo į kumštį, kurį apsvyniodavo skuduru, ir su taip aptaisyta ranka galėdavo greičiau nuspausti ginklų gaidukų svirteles.

Taip korpusas 9-osios armijos dešiniame sparne „keliavo“ per „Augsburgą“, „Brėmeną“, „Kolburgą“, „Dresdeną“, „Esseną“ ir „Frankfurtą“, kol Hitlerio įsakymas laikytis bet kokia kaina nesustabdė metodiško atsi-
traukimo dar gerokai prieš „Kenigsbergą“.

3-iosios ir 4-osios tankų grupės divizijos jau sustabdė savo pajėgų išvedimą ties Ruzos linija. Dėl šios priežasties 9-ajai armijai dabar buvo įsakyta laikyti pozicijas iki pat Volgos.

Feldmaršalas von Klugė, naujasis armijų grupės „Centras“ vyriausiasis vadas, reikalavo, kad šio įsakymo būtų griežtai laikomasi. Jis nurodė 9-ajai armijai: „Visi privalo laikytis ten, kur stovi dabar. Tas, kuris neatlaikys spaudimo, leis priešui pramušti gynybos ruožą, kurios tikrai nepajėgsime užlopyti.“

Sovietai puola vokiečių frontą.

Vienintelis silpnas vilties spindulėlis šiame įsakyme buvo šis sakiny: „Pasitraukimą iš mūšio galima pateisinti ir laikyti tikslingu tik tada, kai jis leidžia užtikrinti palankesnes kovos su priešu sąlygas ir, jeigu įmanoma, suformuoti rezervus.“ Ir čia feldmaršalas iš karto sugriežtina šią savo nuostatą: „Bet koks dalinių pasitraukimas iš mūšio, pradedant divizija ir kylant aukštyn, galimas tik man asmeniškai leidus.“

1941 m. gruodžio 19 d. generolas pulkininkas Straussas atvyko į generolo Schuberto vadovaujamo XXIII korpuso, apėmusio 251-ąją, 256-ąją, 206-ąją, 102-ąją ir 253-iąją pėstininkų divizijas, štabą su nauju įsakymu: „Nė žingsnio atgal.“

Po trijų dienų generolo Maslenikovo vadovaujamos sovietų 39-osios armijos smogiamieji pulkai atakavo T-34 tankais korpuso dešiniąją sparną ir pamėgino prasibrauti pro 256-osios divizijos iš Saksonijos ginamą ruožą. Maslenikovas veržėsi prie Rževo.

256-osios pėstininkų divizijos Saksonijos pulkai įnirtingai priešinosi. Jie leisdavo rusų tankams pravažiuoti pro šalį ir iš savo apkasų sniege klojo vieną po kito sovietų pėstininkus. Tuo tarpu prieštankinės artilerijos komandos naikino T-34-uosius.

Leitenantas Falckas iš 256-ojo artilerijos pulko 1-ojo diviziono gulėjo už pusnies. Jis buvo apsivilkęs savadarbį maskuojamąjį chalata. Pro jį, pliekdamas iš kulkosvaidžių, pradardėjo sovietų tankas.

Išmušė Falcko valanda. Jis greitai pakilo ir užsoko ant šarvuotosios mašinos galo. Remdamasis sugrūbusiais pirštais į šaltą tanko bokštelį, leitenantas nusigavo į jo priekį. Laikydamasis dešiniąja ranka už vamzdžio, jis ištraukė žiedus iš dviejų kiaušinio formos granatų, o tada, kiek palinkęs į priekį, staigiu judesiu sugrūdo jas į vamzdžio žiotis. Jis greitai nušoko nuo tanko į purią, beveik pusmetro gylio pusnį. Nuaidėjo kurtinantis trenksmas, po kurio pasipylė ištisa virtinė sprogmų – tarsi kas būtų surengęs fejerverkų vakarą. Granatos atliko savo darbą. Sproginėjo tanko šaudmenys.

256-oji pėstininkų divizija nesitraukė iš savo pozicijų gruodžio 22–23 d. Ji toliau atrėminėjo priešo atakas per Kūčias, Kalėdas ir Kalėdų antrąją dieną. Termometro stulpelis nukrito iki -25 – -30 °C. Tamsų dangų užtraukė debesys, iš kurių sukuriuodamos krito purios snaigės. Matomumas nesiekė nė 100 metrų.

Iš šių „Napoleono žiemos“ spektaklio dekoracijų tarsi vaiduokliai į avansceną slinko prieš tankai. Vokiečių artileristai dažnai stodavo į mūšį su T-34, pliekdami į juos iš 37 mm prieštankinių patrankų ne didesniu kaip 5–6 metrų atstumu. Jeigu tankas atlaikydavo šūvį, po jo vikšrais žūdavo visas pabūklo skyrius. Labai dažnai vienintelis išsigelbėjimas nuo T-34 atakų būdavo Liuftvafės priešlėktuvinės gynybos daliniai su 88 mm zenitinėmis patrankomis arba sprogdinimo užtaisais tokių narsuolių kaip leitenantas Falckas rankose.

Gruodžio 29-oji tapo 256-osios pėstininkų divizijos kautynių su dešimteriojai gausesniu priešu aštuntąja diena. Tuo metu jų rankose buvo likę tik mažesnės reikšmės atramos punktai – prie kelių sankirtų, miško proskynų ir kaimų pakraščiuose. Rusai puolė ir greta veikusios divizijos ruože. Trys Kalinino fronto armijos, vadovaujamos generolo pulkininko Konevo, talžė vokiečių gynybą palei Volgos vingį. Darėsi vis akivaizdžiau, kad Konevas ketino smogti per Rževą Maskvos automagistralei, kad susijungtų su Žukovo pietiniu pleištu, įsirežusiu į vokiečių armijų grupės užnugarį. Rževas tapo svarbiausiu punktu kovojant dėl padėties Rytų fronte.

Gruodžio 31-ąją, paskutinę 1941 m. dieną, nepaisant VIII karinių oro pajėgų korpuso paramos, priešas pralaužė 256-osios pėstininkų divizijos pagrindines pozicijas visame jos užimame ruože. 206-oji

Sovietų sunkiojo tanko KV-1 įgula iškėlė vėliavą. Maskva, 1941 m. gruodžio 31 d.

pėstininkų divizija taip pat buvo pribaugta. Iš jos 301-ojo pėstininkų pulko liko gyvi vos keli šimtai žmonių. Tą pačią dieną suežėjo ir 9-osios armijos gynybos linija į vakarus nuo Staricos. 26-osios pėstininkų divizijos sektoriuje, į šiaurės vakarus nuo liepsnojančio Staricos miesto, du 18-ojo pėstininkų pulko batalionai ir 84-ojo pėstininkų pulko likučiai kartu su divizijos artilerijos pulko 2-uoju divizionu atrėmė iš visų pusių plūstantį priešą.

Staro-Novojės geležinkelio stotis irgi skendėjo liepsnose. Kalėdinius siuntinius, šventinius maisto daiktus, visai divizijai skirtą ilgai lauktą žieminę aprangą – viską prarijo liepsnos. Kareiviams per stebuklą pavyko išgelbėti tik šveicariško sūrio krovinį. Visur, visose šio fronto ruožo valstiečių trobose, riogsojo didelės apskritų sūrio galvų rietuvės. Kai baigė budėjimą sargyboje kareiviai grįždavo į šiltas patalpas, jie atsirėždavo durtuvais didelius gabalus šveicariško sūrio. Tačiau jau po paros trobas su sūriu teko palikti. Pulkas turėjo sukurti naują gynybos liniją prieš atakuojančias priešų grupes, prasiveržusias už 10 kilometrų į pietvakarius, Klimovo rajone.

Žvalgyba iš oro pranešė apie didelę priešų koloną 256-osios pėstininkų divizijos dešiniajame sparne prie Mologino. Mologinas buvo už 30 kilometrų nuo Rževo. O Rževe buvo likę 3000 sužeistųjų.

Divizija gavo įsakymą per radiją nuo XXIII korpuso sustiprinti dešiniąją sparną ir „laikytis bet kokia kaina“. 476-ojo ir 481-ojo pėstininkų pulkų likučiai metė visas pajėgas prieš keliu judančius rusus.

Hitlerio įsakymas, skelbęs, kad „9-oji armija nesitrauks nė žingsnio atgal“, prispaudė korpusą prie linijos priešais Latošiną į rytus nuo Jelcų, kurią jis pasiekė 1942 m. sausio 3 d.

Gruodžio 31 d. 13.00 val. generolas pulkininkas Straussas atvyko į generolo Schuberto vadovaujamo korpuso vadavietę Rževe su įsakymu: „Ginti Mologiną iki paskutinio kario.“ Kokius dar įsakymus buvo galima atiduoti? Po dvidešimties minučių, o kalbant dar tiksliau – 13.25 val., į kambarį įėjo generolas leitenantas Kauffmannas, 256-osios pėstininkų divizijos vadas. Jis atvyko iš Mologino. Kauffmannas buvo išbalęs kaip drobė ir sušalęs į ragą. Virpančiu nuo įtampos balsu generolas raportavo armijos vadui: